Wmo-programma Beter in meedoen

Samenvatting

Auteurs

Verwey-Jonker Instituut:
Hans Boutellier (Algemeen directeur)
Monique Stavenuiter (Hoofd Onderzoeksgroep Maatschappelijke participatie)

MOVISIE:
Jan de Wild (directeur)
Radboud Engbersen (Trends & Onderzoek)
Paul Vlaar (Beroepsontwikkeling)

Datum Utrecht, 25 juni 2008

COLOFON

Gezamenlijke samenvatting Verwey-Jonker Instituut, MOVISIE Trends & Onderzoek en MOVISIE Beroepsontwikkeling van de plannen voor het programma
Beter in meedoen Wmo.

1 Inleiding 1
2 Samenvatting programmalijn 2: Innovatie (Verwey-Jonker Instituut) 4
2.1 Inleiding 4
2.2 Nieuwe aanpakken 5
2.3 'Doorontwikkelen van beloftevolle interventies' 5
2.4 'Burgers merken het verschil' 6
2.5 Overzicht projecten 2008 7
3 Samenvatting programmalijn 3: Effectieve interventies evidence based 9
3.2 Doelstelling 9
3.3 Aanpak 10
3.4 Resultaten 10
2. Projectrealisatie 13
4 Samenvatting programmalijn 4: Kwaliteitsstandaarden Practice based (MOVISIE Beroepsontwikkeling) 14
4.1 Doelstelling 14
4.2 Aanpak 14
4.3 Resultaten 14

1 Inleiding

De Wmo beoogt meer dan het bevorderen van de zelfredzaamheid van (kwetsbare) burgers en hun deelname aan het maatschappelijk verkeer. Minstens even belangrijk is het versterken van de sociale cohesie en leefbaarheid in de samenleving. Om deze doelen te bereiken investeert de overheid in de ondersteuning van (kwetsbare) burgers. Omgekeerd stimuleert zij dat burgers ook iets terugdoen voor de samenleving. Vanuit deze wederkerigheid ontstaan verbindingen tussen burgers, met als gevolg meer sociale samenhang en een grotere leefbaarheid van de woon- en leefomgeving.

Na de invoering van de Wmo op 1 januari 2007 is begrijpelijkerwijs veel energie gaan zitten in een soepele invoering van de wet. Gemeenten moesten hun organisatie aanpassen. En nieuw beleid ontwikkelen voor de uitbreiding van taken en op een andere manier omgaan met aanbieders (vooral de aanbesteding van de hulp bij het huishouden). Nu, één jaar na de invoering van de Wmo, is het zaak om vooruit te kijken: welke inspanningen zijn nodig om de wet tot een echte participatiewet te maken.

Om het Wmo-doel van volwaardige participatie tot zijn recht te laten komen wil het ministerie van VWS een bijdrage leveren via het Wmo-programma *Beter in meedoen*. Dit programma legt de komende jaren het accent op maatschappelijke thema's die zijn terug te vinden in het Regeerakkoord en het beleidsprogramma van het kabinet. Deze thema's geven ook invulling aan de hoofddoelstellingen van de Wmo: participatie, wederkerigheid en verbinding. Het programma Beter in meedoen richt zich daarbij niet op een vernieuwing *van* de Wmo. Het gaat vooral om de vernieuwing en kwaliteitsverbetering *binnen* de huidige Wmo en de relatie met andere beleidsterreinen.

Het ministerie van VWS heeft - na overleg met de VNG - de eerste stappen gezet voor het vernieuwingsprogramma *Beter in meedoen*. Het uiteindelijke doel van het programma is om gemeenten, uitvoerende instellingen, professionals en burgers/cliënten te ondersteunen bij de innovatie van het beleid en de kwaliteitsverbetering van de uitvoering van de Wmo.
Beter in meedoen legt de komende jaren het accent op de volgende thema's:

Inhoudelijke thema's
1. geweld in afhankelijkheidsrelaties
2. mantelzorg en vrijwilligers
3. sociale samenhang
4. relatie wonen, (gezondheids)zorg en welzijn
5. relatie Wmo-WWB-WSW (activeringsbeleid)

Instrumentele thema's
1. gemeentelijke Wmo-instrumenten /bestuurskracht
2. horizontalisering, inclusief cliënt- en burgerparticipatie
3. Individuele versus algemene voorzieningen in de Wmo (wordt door de VNG opgepakt)

De inhoudelijke en instrumentele thema's tezamen zijn te beschouwen als een uitwerking van de hoofddoelstellingen van de Wmo: participatie, wederkerigheid en verbinding. Over enkele thema's verschenen al beleidsbrieven voor de Tweede Kamer met voorgenomen activiteiten. In de beleidsbrief Beschermd en weerbaar staan de voorgenomen activiteiten rondom beleid voor het

bestrijden van geweld in afhankelijkheidsrelaties. In de beleidsbrief Voor elkaar (pdf) wordt ingegaan op de versterking en vernieuwing van de ondersteuning van de mantelzorg en het vrijwilligersbeleid. Het actieplan Beter (t)huis in de buurt gaat in op de ondersteuning vanuit het Rijk om meer samenhang aan te brengen in de voorzieningen voor mensen met beperkingen.

Opzet van het vernieuwings- en kwaliteitsprogramma
De afgelopen 2,5 jaar hebben 26 pilotgemeenten geëxperimenteerd met de prestatievelden in de Wmo. In vervolg daarop, heeft de staatssecretaris van VWS - na overleg met de VNG - een nieuwe en andere opzet gekozen van het vernieuwings- en kwaliteitsprogramma voor de Wmo. Er is voor gekozen om geen aparte (gemeentelijke) projecten financieren, maar de genoemde prioritaire thema's meer programmatisch benaderen. Het resultaat is een programma dat bestaat uit vier, onderling nauw samenhangende programmalijnen.

Programmalijn 1
In deze programmalijn worden voor diverse prioritaire thema's trends onderzocht en scenario's beschreven van maatschappelijke en economische ontwikkelingen die op de middellange termijn de participatie van burgers beïnvloeden en die relevant zijn voor het te voeren beleid.

Programmalijn 2
In programmalijn 2 worden nieuwe aanpakken op bestuurlijke thema's ontwikkeld die bruikbaar zijn voor het gemeentelijk Wmo-beleid.

Programmalijn 3
Vervolgens worden in programmalijn 3 diverse maatschappelijke interventies op prioritaire thema's wetenschappelijk getoetst op hun effectiviteit.

Programmalijn 4
Ten slotte worden in programmalijn 4 kwaliteitsstandaarden ontwikkeld voor de wijze waarop branches, instellingen en professionals maatschappelijke vraagstukken het best kunnen aanpakken.

Uitvoering van het vernieuwings- en kwaliteitsprogramma Wmo
Het programma "Beter in meedoen" van de Wmo wordt grotendeels uitgevoerd door MOVISIE en het Verwey-Jonker Instituut, in nauwe samenwerking met het Implementatiebureau van de Wmo (VWS en VNG) en de MOgroep.

Voor de uitvoering van de programmalijnen 2, 3 en 4 vormen MOVISIE en het Verwey-Jonker Instituut een programmagroep onder begeleiding van een ambtelijke regiegroep van VWS. Voor de implementatie van de resultaten zal gebruik gemaakt worden van de instrumenten en informatiekanalen van het implementatieteam Wmo, de VNG (gemeenten), MOVISIE (uitvoerende instellingen en gemeenten) en andere partijen (waaronder branche-organisaties, in het bijzonder de MOgroep). Ter advisering op en uitwerking van de programmathema's heeft het ministerie van VWS een externe klankbordgroep ingesteld.

Het Verwey-Jonker Instituut, MOVISIE Beroepsontwikkeling en Trends & Onderzoek hebben de programmalijnen 2, 3 en 4 uitgewerkt op uitnodiging van de Directie Maatschappelijke Ondersteuning van VWS. Hiermee geven we invulling aan de eerste twee jaar van het vijfjarig programma *Beter in meedoen Wmo*. De drie programmalijnen hebben elk hun eigen focus op achtereenvolgens governance, interventies en kwaliteit van de uitvoering. Voor de herkenbaarheid naar het werkveld en de externe partners, evenals voor een optimale onderlinge afstemming,

zullen een aantal werkzaamheden onder gemeenschappelijke verantwoordelijkheid vorm krijgen, namelijk:

1. Afstemming over de benadering van het werkveld rondom best practices, effectieve interventies en good governance.
2. Het ontwikkelen van een gemeenschappelijke database en website voor de verspreiding van de tussen- en eindproducten. Deze wordt afgestemd met het aanbod van het gezamenlijke servicepunt Wmo van VNG en VWS.
3. Onder leiding van de ambtelijke regiegroep van VWS wordt een communicatieplan ontwikkeld, dat wordt afgestemd met de communicatie van de directie MO. Het communicatieplan formuleert de uitgangspunten van de gezamenlijke communicatiestrategie.
4. Bij de selectie van de inhoudelijke thema's is ervoor gekozen om in de eerste twee jaar in ieder geval uit te gaan van de thema's *sociale samenhang*, *wonen-zorg-welzijn* en *Wmo en WWB*. Over de inzet op de thema's "geweld in afhankelijkheidsrelaties" en "mantelzorg en vrijwilligers" werkt het ministerie van VWS op dit moment aan een uitwerking van de beleidsprogramma's. Hierna zal duidelijk worden welke aanvullende activiteiten op deze thema's nodig zijn.

De resultaten van de programmalijnen monden uit in concrete producten voor gemeenten. Aan het begin van 2009 vindt de evaluatie plaats van de oogst van dit eerste projectjaar. De bereikte resultaten zullen worden gepresenteerd op een eerste werkconferentie.

2 Samenvatting programmalijn 2: Innovatie (Verwey-Jonker Instituut)

2.1 Inleiding

De rijksoverheid streeft naar innovatie in besturing. Het sleutelwoord van die vernieuwing is horizontale verantwoording. Deze vorm van verantwoording hangt samen met de behoefte aan grotere beleidseffectiviteit. Ofwel: andere bestuurlijke verhoudingen, met minder last (en regelgeving) voor instellingen. De Wmo zelf is te zien als een innovatie in besturing (*governance*): nationale ambities, lokaal te realiseren; de noodzaak van lokale ontkokering; versterking van de relatie tussen overheid en burgers.

Voor het rijk geldt de zogenoemde 'systeemverantwoordelijkheid'. Het systeem van de Wmo moet het mogelijk maken de maatschappelijke doelen te bereiken. Daarvoor is de minister verantwoordelijk (Memorie van Toelichting Wmo, TK 30131. nr. 3, p. 9). Staatssecretaris Bussemaker beschouwt de Wmo als een brede participatiewet (ook wel 'buurtwet'). De WRR legde die visie al neer in het rapport *Van verzorgingsstaat naar verbindingsstad*. Tegen die achtergrond kunnen we systeemverantwoordelijkheid als volgt opvatten: het faciliteren van verbindingen in de samenleving tussen instituties, tussen burgers en tussen instituties en burgers.

Gemeenten hebben een resultaatverantwoordelijkheid. De wijze waarop de Wmo gemeenten 'aanspreekt' en faciliteert is vrij nieuw. Onder verantwoordelijkheid van de gemeenten worden resultaten verwacht die het systeem van instituties ten behoeve van burgers optimaal laat functioneren. Deze complexe sturingsfilosofie veronderstelt dat instellingen en burgers met gemeenten 'meedenken en 'meewerken' in het realiseren van die verantwoordelijkheid. Dit is de opdracht van de programmalijn Innovatie. De programmalijn sluit aan bij de resultaten van de experimenteerfase van de Wmo (onder andere die van de 26 pilotgemeenten).

Kort samengevat bevat de Wmo drie inhoudelijke ambities:
Verbinding: verbinding van verschillende bevolkingsgroepen, prestatievelden en beleidsvelden.
Bescherming: speciale aandacht voor kwetsbare groepen in de samenleving: ouderen, gehandicapten, zorgmijders.
Participatie: bijdragen aan de sociale samenhang: de Wmo is er voor zestien miljoen mensen.

De Wmo-agenda kent een hoog streefniveau. Het realiseren daarvan vraagt om nieuwe coalities op lokaal niveau die met elkaar komen tot samenhangend beleid. Bij *governance* draait het om het besturen van die samenwerking: tussen verschillende partijen met verschillende doelstellingen, bevoegdheden en maatschappelijke taken. Door de Wmo zijn al op diverse plaatsen nieuwe vormen van *governance* ontstaan. Overheden, instellingen en particuliere initiatieven zoeken naar een herdefinitie van de verhoudingen, naar nieuwe grenzen tussen beleidsterreinen en andere vormen van (keten)samenwerking.

De programmalijn Innovatie hebben we uitgewerkt onder de titel *Iedereen telt mee*. De Wmo biedt veel aanknopingspunten om innovatie in besturing te realiseren. De belangrijkste twee zijn het

ontkokeren van de lokale sectorale beleidsvoering en het versterken van de relatie tussen overheid en burgers. In *Iedereen telt mee* presenteren we drie *governance*-strategieën:

1. *Nieuwe aanpakken*. Nieuwe aanpakken zijn erop gericht ontwikkelingen onder de oppervlakte naar boven te brengen en te articuleren. De aanpakken hebben een agendazettende functie voor gemeenten en zijn gericht op het verder ontwikkelen van de Wmo.
2. *Bestuurskracht*. De tweede strategie is bestuurskracht. Dit werken we uit vanuit het uitvoerende perspectief van professionals en *evidence based policies* vanuit het perspectief van de gemeentelijke overheid.
3. *Horizontalisering*. De derde strategie is horizontalisering. Hierin plaatsen we het integraal perspectief van burgers in relatie tot 'programmatisch handhaven' vanuit het integrale perspectief van VWS.

2.2 Nieuwe aanpakken

In het programma *Beter in meedoen* staat in de formulering van het ministerie van VWS onder programmalijn 2 Innovatie te lezen: "Er zijn ook witte vlekken in de beleidsontwikkeling en praktijkuitvoering. Soms wordt een effectievere aanpak node gemist, vaker is men zich er niet eens van bewust dat het anders en beter kan. Daarom zal deze programmalijn zich ook richten op het systematisch exploreren van de witte vlekken en op het ontwerpen van nieuwe aanpakken voor de invulling ervan".
Het Verwey-Jonker Instituut vertaalt deze opdracht in de programmalijn Innovatie naar verkenningen en conceptuele studies. Beide zijn gericht op de articulatie van lokale ontwikkelingen die zich 'onder de oppervlakte' voordoen, zodat ze kunnen leiden tot strategisch houvast. De verkenningen en conceptuele studies beogen op de prestatievelden van de Wmo strategisch inzicht te bieden in lokale uitdagingen, problemen en knelpunten. Steeds vertrekkend vanuit de landelijke kaders, maken we een uitwerking naar de lokale context om aan de prestatievelden een agendazettende betekenis te koppelen.

Een voorbeeld van een project dat we onder deze noemer uitvoeren is *Verbinden en Vertrouwen*. De Wmo is bedoeld om verbindingen tot stand te brengen, niet alleen tussen burgers onderling, maar ook tussen burgers en professionals en burgers en overheid. Gemeenten hebben met de Wmo de gelegenheid gekregen om 'verbinding' te thematiseren. Maar hiervoor zijn geen blauwdrukken voorhanden. Ten dele is dat ook niet gewenst. In een rondgang langs gemeenten onderzoekt het instituut hoe sociale samenhang vorm krijgt. De verkenning vertrekt vanuit het WRR-begrip *verbindingsstad*: welke ambities formuleren gemeenten op dit terrein, hoe willen zij interveniëren en sturen? Wat zijn potentiële succes- en faalfactoren bij het realiseren van interventies? En in hoeverre ontwikkelt sociale samenhang zich doordat de gemeente een inzet pleegt op andere terreinen?

2.3 'Doorontwikkelen van beloftevolle interventies'

De tweede centrale opdracht van VWS betreft het doorontwikkelen van beloftevolle interventies: "Veel nieuwe aanpakken worden lokaal ontwikkeld, ingegeven door de behoefte aan een

oplossing voor de plaatselijke problemen. Vaak wordt hierbij het wiel opnieuw uitgevonden, is de oplossing alleen lokaal toepasbaar of is het succes van toeval afhankelijk geweest. Maar soms zijn ze zo succesvol dat ze meer aandacht en een grotere verspreiding verdienen. Deze 'beloftevolle' interventies, die in één of enkele situaties tot verrassende resultaten hebben geleid, zullen in deze programmalijn worden onderzocht, onderbouwd en verder ontwikkeld om ze op grotere schaal toepasbaar te maken".
Deze opdracht wordt in *Iedereen telt mee* uitgewerkt onder het begrip bestuurskracht. Gemeenten hebben behoefte aan handreikingen voor het effectief vervullen van hun regierol. Ook hebben ze behoefte aan instrumenten die bijdragen aan de doelstellingen van het gemeentelijke beleid (indicatiestelling, Wmo-loketten, PGB welzijn et cetera.) Het concept bestuurskracht is ontwikkeld om wetenschappelijke kennis vanuit het programmatisch uitvoerende perspectief te verspreiden. Dat kan in korte tijd leiden tot het verbeteren van de praktijk. Het versterken van de bestuurskracht verloopt in een drieslag:

- rationaliseren van ontwikkelde praktijken;
- praktijken toepasbaar maken voor anderen;
- het *evidence based* onderbouwen van deze praktijken.

Een voorbeeld van het doorontwikkelen van een beloftevolle interventie is het project *Armoedebeleid binnen nieuwe bestuurlijke verhoudingen*. Diverse gemeenten experimenteren met het ontkokeren van diensten. Het voornaamste doel daarvan is om maatschappelijke problemen van de meest kwetsbaren in de lokale samenleving effectief aan te pakken. Een gemeente die serieus werk maakt van samenhangend armoedebeleid is Roosendaal. Roosendaal wil de versnippering van het armoedebeleid tegengaan en een inclusieve aanpak bewerkstelligen. Deze inclusieve (netwerk)aanpak vereist een gemeentelijke intersectorale beleidsbenadering. Dit wordt gecombineerd door tegelijkertijd samen te werken met maatschappelijke organisaties die een aanbod hebben voor de groepen van het armoedebeleid. Het hart van het project bestaat uit wijkteams met leden uit de doelgroepen van de Wmo en WWB. Deze wijkteams bezoeken mensen thuis die leven op het sociale minimum. Zij informeren ze over de sociale voorzieningen van de Wmo en de WWB. Ook leggen ze hun oor te luisteren over de behoeften van deze doelgroepen aan participatie. Deze informatie is input voor een inclusieve (netwerk)aanpak. Het instituut doet een effectmeting bij dit armoedeproject zodat de Netwerkaanpak in meerdere gemeenten is te implementeren.

2.4 'Burgers merken het verschil'

De derde opdracht richt zich op de effectiviteit en doelmatigheid van burgerparticipatie: "Per definitie wordt beleid ontwikkeld en uitgevoerd met de voorhanden zijnde kennis en instrumenten. Dat wil niet zeggen dat er geen instrumenten denkbaar zijn die op een effectievere en meer doelmatige wijze de burgerparticipatie zouden kunnen bevorderen".
Dit is in *Iedereen telt mee* geformuleerd als horizontalisering of 'interactief beleid'.
Horizontalisering is een nieuw besturingsparadigma dat in de Wmo voor het eerst op grote schaal wordt toegepast. Bij horizontalisering gaat het om instrumenten die vanuit het perspectief van burgers overzichtelijk en transparant inzicht geven in de stand van zaken rond een bepaald prestatieveld. Dat wil zeggen: inzicht op het niveau van de *outcome* (het maatschappelijk

resultaat). Instrumenten die bijvoorbeeld uitdrukking geven aan deze vorm van *governance* zijn risicoanalysemodellen en de interventiepiramide.

Het doel van het project *Kwetsbare burgers tellen mee bijvoorbeeld* is een model te ontwikkelen voor de horizontale verantwoording en horizontale sturing van de participatie van burgers. De aanleiding voor het project is dat er sprake is van een kennislacune: er is te weinig bekend over de participatiebevorderende werking van het beleid op de negen prestatievelden van de Wmo (en in relatie tot de WWB). *Kwetsbare burgers tellen mee* wil voorzien in kennisaccumulatie op verschillende onderdelen. Een van de uitkomsten van het project zal een set van outcome-indicatoren zijn. Op basis daarvan ontwikkelen we een vergelijkingsindex voor gemeenten. De index maakt het mogelijk periodiek een oordeel te vellen over het maatschappelijke doelbereik van de Wmo voor de groep kwetsbare burgers. Concreet gebeurt dit door per prestatieveld zorgvuldig een beperkt aantal indicatoren te selecteren. Met elkaar geven die een beeld van de mate waarin de wet de redzaamheid bevordert en participatie vergroot.

2.5 Overzicht projecten 2008

Het R&D-project *Iedereen telt mee* zal aansluiten bij de vastgestelde prioritaire thema's van VWS in het innovatieprogramma *Beter in meedoen* voor programmalijn 2 Innovatie. Het programma *Iedereen telt mee* is opgebouwd langs de drie *governance*-strategieën 'nieuwe aanpakken', 'bestuurskracht' en 'horizontalisering'. Deze thema's staan in de onderstaande matrix op de horizontale as. Op de verticale as staan de inhoudelijke thema's van de thema's van VWS voor 2008-2009: sociale samenhang, wonen-zorg-welzijn, en Wmo-WWB-WSW. Achter deze concrete thema's gaan de bredere inhoudelijke ambities van de Wmo schuil, te weten verbinding, bescherming en participatie. In de cellen van de matrix staan de projecten die concreet ter hand worden genomen. Voor een overzicht van de inhoud van alle projecten verwijzen wij naar het stuk *Iedereen telt mee. Invulling Programmalijn 2 Innovatie.*

Schema: matrix van inhoudelijke thema's in relatie tot de governance-strategieën

	Nieuwe aanpakken	Bestuurskracht	Horizontalisering
Sociale samenhang	• Verbinden en vertrouwen • Revitalisering van samenlevingsopbouw • Pedagogische infrastructuur	• Relatie sociale en fysieke planning • Preventiestrategieën • Sturingsmodel ondersteuning gezinsopvoeding • Innovatie in evidence based interventies • Sociale samenhang en leefbaarheid in de buurt • Compensatiebeginsel: project De Kanteling VNG	• Kosten-baten analyse van sociaal beleid • SATER
Wonen-zorg-welzijn	• Betere beschermd	• Intergemeentelijke samenwerking WWZ • Nieuwe eisen aan sociale professionals	• Participatie-index kwetsbare burgers
Wmo-WWB-WSW	• Governance: van wijk tot wereld	• Op het kruispunt van de Wmo en WWB • Armoedebeleid binnen nieuwe bestuurlijke verhoudingen	• Jonge gehandicapten tellen mee

3 Samenvatting programmalijn 3: Effectieve interventies evidence based

Astrid van der Kooij en Peter Rensen
MOVISIE, Trends en Onderzoek

3.1 Inleiding

De komst van de Wmo heeft het proces versneld dat sociale professies beoordeeld worden op de maatschappelijke effecten van hun werk. Sommige van deze disciplines hebben vaak al een geschiedenis van meer dan honderd jaar. Toch is er nog maar weinig bekend over de werking en effectiviteit van de methoden die de sociale professies hanteren. Vandaar de groeiende behoefte aan een overzicht van effectieve methoden in de sociale sector.
De komende vijf jaar wil MOVISIE een stevig kennisfundament leggen onder het 'goed onderbouwde doen' in de sociale sector. Onder de titel *Effectieve interventies in de sociale sector* wordt onderzocht welke methoden veel gebruikt worden in de sociale sector en of er bewijs is dat de methode werkt. Dat bewijs kan zowel uit de wetenschap (*evidence based*) als uit de praktijk worden aangedragen (*practice based*). MOVISIE gaat de onderzoeksresultaten verspreiden via een online databank, publicaties en conferenties naar lokale overheden, maatschappelijke organisaties en alle andere geïnteresseerden.
Inhoudelijk zal het startjaar 2008 in het teken staan van het verrichten van een aantal studies in de breedte op de door het departement aangedragen prioritaire thema's:

1. Mantelzorg en vrijwilligerswerk
2. Sociale samenhang
3. Wonen met zorg en welzijn
4. De relatie tussen de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO), Wet Werk en Bijstand (WWB) en de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW)

Gezien de breedte van deze thema's, worden allereerst binnen elk thema subthema's bepaald. Over die subthema's worden methoden en kennis over de effectiviteit verzameld. Naast de verdieping binnen de thema's is er ook een overkoepelende lijn, namelijk die van evidence based werken. Het is onze ambitie om in dit project ook een visie te ontwikkelen op de wijze waarop evidence based werken in de sociale sector gestalte kan krijgen.

3.2 Doelstelling

Het project *Effectieve interventies in de sociale sector* in het deelprogramma 'Effectieve interventies evidence based' is een vijfjarig programma. De doelen daarvan zijn:

- Een systematisch overzicht te krijgen van krachtige en recente methodieken of plannen van aanpak op terreinen die in verbinding staan met de door VWS geprioriteerde thema's.
- Deze methodieken en plannen van aanpak vervolgens te waarderen naar de mate van 'evidence'.
- De gewaardeerde methodieken op te nemen in een databank 'effectieve sociale interventies'.

- Deze kennis door te geven aan de praktijkwerkers en de maatschappelijke organisaties in het veld en gemeenten.
- De praktijkwerkers en de maatschappelijke organisaties een wijze van werken eigen te laten maken, waarin de reflectie op de effectiviteit van interventies een natuurlijk deel van het beleid en uitvoering wordt.

3.3 Aanpak

De kern van de werkzaamheden bestaat uit het uitvoeren van studies op subthema's. Een studie start met een verkenning van het thema en resulteert in een lijst van de tien meest relevante methoden die betrekking hebben op het subthema. Daarna wordt verder ingezoomd op deze tien methoden. Uiteindelijk mondt dit uit in een heldere beschrijving met een waardering van de effectiviteit van die methoden.
Om deze effectieve interventies in kaart te brengen en te waarderen werken we langs een aantal lijnen:

- Literatuuronderzoek en *gerichte zoekopdrachten* in bestaande databanken en overzichten van sociale interventies.
- Gerichte *consultatie* van ervaringsdeskundigen en experts op de verschillende geselecteerde terreinen van sociale professies (via expertmeetings).
- Het invulling geven aan zowel evidence based als practice based evidence.
- Inrichten van een *Praktijk- & Kennischuster* 'Evidence based werken in de sociale sector'. Dit Praktijk- & Kennischuster zal bestaan uit een netwerk van enerzijds bijzonder hoogleraren en lectoren, anderzijds uit praktijkmensen en ervaringsdeskundigen die periodiek bij elkaar gebracht worden als inhoudelijk klankbord voor het project. Samen met hen wordt de algemene lijn van evidence based werken in de sociale sector uitgewerkt. De leden zullen op basis van hun specifieke deskundigheid ook worden geraadpleegd voor het kiezen en waarderen van methodieken op een van de subthema's.
- Opzetten van *werkateliers* en *invitational conferences*, waar professionals in directe interactie met wetenschappers informatie krijgen over bewijsvoering van evidence based werken op hun vakgebied.
- Een *website* met een digitale databank waarin een systematisch overzicht te vinden is van de verschillende sociale methoden met hun waarderingen.
- Inrichten van een *projectorganisatie* bij MOVISIE die snel en doeltreffend inzichten maximaal weet te verspreiden. Daarbij wordt een secretaris- en secretariaatsfunctie ingericht voor de bovengenoemde activiteiten en voor de andere deelprogramma's.

3.4 Resultaten

a. Praktijk- en kennischuster sociale interventies
In dit cluster nemen deskundigen uit de prioritaire themagebieden plaats. Zij zijn afkomstig uit de verschillende beroepspraktijken, de wetenschappelijke wereld en de hogescholen. In 2008 komt het Kennischuster minstens eenmaal bij elkaar, in een oprichtingsbijeenkomst na de zomer. Het Kennischuster neemt de eerste resultaten van het project door, geeft richting aan het project en formeert beoordelingsgroepen voor effectieve sociale interventies.

b. Positionpaper evidence based werken in de sociale sector
Het is van belang om spraakverwarring over evidence based werken in de sociale professies te voorkomen, om consensus over invulling en gebruik van het begrip te bereiken, en om binnen het project met heldere begrippen te werken. Daartoe wordt een notitie opgesteld waarin conceptueel de term evidence based uiteen wordt gerafeld. Onderdeel van het position paper is een format voor de beschrijving van de interventies in de verkenningen. Deze notitie wordt gebruikt als input voor de oprichtingsbijeenkomst van het Kennniscluster. Bij het schrijven van het position paper maken we optimaal gebruik van de aanwezige expertise die daarover bij tal van kennisinstituten beschikbaar is.

c. Studies en verkenningen op subthema's
Het startjaar 2008 zal inhoudelijk in het teken staan van het verrichten van een aantal studies in de breedte op de hierboven genoemde vier thema's. Voor deze subthema's is snel resultaat en het vullen van het datareservoir van groot belang. Daarom zullen we op enkele andere subthema's de eerste stap van de studie, de verkenning, alvast uitvoeren.
De verkenning genereert een lijst van relevante methoden en eerste inzichten in beschikbaar onderzoek. Dit is onderverdeeld in drie stappen. Allereerst de deskresearch, uitgevoerd door (of onder verantwoordelijkheid van) de domeinspecialisten van MOVISIE. Dit gebeurt zowel intern als extern om tot een eerste Groslijst te komen van succesvolle methoden. De input voor deze inventarisatie zal onder meer komen vanuit verschillende praktijken van succesvolle sociale interventies. Uiteraard zal daarbij ook gekeken worden naar verschillende typen gemeenten. Zo zullen kwesties rond sociale samenhang zich in plattelandssituaties anders manifesteren dan in een stedelijke setting en bovendien om andere oplossingen vragen. De tweede stap is de groslijst via een enquête verder aan te vullen. Als derde stap wordt per themagebied een expertmeeting belegd die de groslijst op zijn merites gaat beoordelen. Aan deze expertmeetings nemen zowel wetenschappers als professionals deel. Het resultaat is een overzicht van ongeveer tien relevante methoden.
In een studie worden vervolgens deze methoden verder onderzocht op hun gebruik en effectiviteit. Dit vindt om te beginnen plaats door literatuuronderzoek, het houden van interviews en het afleggen van afgelegd. Voor het valideren en waarderen van methoden worden de verzamelde gegevens geanalyseerd. Tot slot bespreken we de resultaten in een expertmeeting. Deze beoordelingsprocedure geschiedt op basis van de criteria die in het Position paper zijn geformuleerd (en geaccordeerd door het Kennniscluster).

d. Ontwikkelen website en opzetten communicatiestrategie voor systematische kennisverspreiding
Cruciaal in dit project is een optimale vorm en wijze van kennisverspreiding in de beroepspraktijken. Daarvoor wordt enerzijds een goed toegankelijke en transparante website ontwikkeld. Omdat dit echter een betrekkelijk passief medium is, ontwikkelen we daarnaast een actieve en offensieve communicatiestrategie.

e. Resultaten voor 2008:
De activiteiten van het project zijn onder te verdelen in kennisontwikkeling en kennisverspreiding. Ter ondersteuning van deze activiteiten wordt een projectorganisatie ingericht rondom twee leidende begrippen: efficiëntie en samenwerking. In 2008 worden onder de noemers kennisontwikkeling en kennisverspreiding de volgende producten gerealiseerd:

Kennisontwikkeling

- Position paper 'Wat is evidence based werken?'
- Position paper 'Evaluatieonderzoek in de sociale professies'
- Inrichten Praktijk & Kennescluster met thematische subteams.
- Ontwikkeling format 'Beschrijven, valideren en waarderen van interventies en aanpakken'.
- Vijf studies en acht verkenningen naar effectieve methoden op de geprioriteerde thema's. De studies monden eind december 2008 uit in webteksten, rapporten/publicaties (brochures) en artikelen.
- Extern uitgezet onderzoek bij onderzoeksinstellingen naar:
    - Het in beeld brengen van die interventies die veel worden gebruikt in de praktijk maar nog niet zijn onderzocht noch goed beschreven;
    - Het opvullen van lacunes die in de studies naar voren komen;
    - Het verdiepen van kennis naar de effectiviteit van interventies.

  Jaarlijks wordt bepaald welk type onderzoek gebruikt wordt binnen dit project. De onderzoeken monden uit in onderzoeksrapporten, en publicatie op de website.
- Opsporen van relevante kennis over evidence based werken in de sociale sector en evidence based praktijken in het buitenland. Kennis wordt verzameld via webresearch, internationale contacten en een internationale studiereis. De resultaten vinden hun weg naar de studies en position papers. Daarnaast mondt de kennis uit in content voor de website en een artikel.

Kennisverspreiding:

- Inrichten website *Wat werkt voor de Wmo?* (werktitel). De website bevat een database met beproefde kennis van sociale methoden.
- Aanleveren van content voor de website *Beter in Meedoen* van het ministerie van VWS.
- Artikelen naar aanleiding van de verkenningen en studies in (vak)tijdschriften.
- Organiseren van een Invitational Conference (december 2008, vindt jaarlijks plaats).
- Bijdrage aan de voorbereiding VWS-congres *Beter in meedoen* 2009 (presentatie resultaten, workshops).
- Inrichten van werkateliers aangaande beproefde kennis in 2009 en latere jaren.
- Opzetten communicatiestrategie voor systematische kennisverspreiding.

f. Resultaten voor 2008 - 2010:

Permanente activiteit:

- Inrichten en vullen Databank effectieve sociale methoden.
- Verkennen en beoordelen van de relevantie van het internationale perspectief.

Jaarlijks:

- Minimaal twee jaarlijkse bijeenkomsten van het Kennescluster.
- Minimaal twee bijeenkomsten Beoordelingscommissies / expertmeetings.
- Vier thematische werkateliers.
- Landelijke werkconferentie (vanaf 2009) Effectieve interventies.

1. Samenhang met de programmalijnen 2 en 4

Ons uitgangspunt is dat in de verschillende programma's geen dubbel werk wordt gedaan, en dat de resultaten van de programma's elkaar waar mogelijk versterken. Met het Verwey-Jonker Instituut en met MOVISIE Beroepsontwikkeling vindt daarom regelmatig overleg plaats over het op elkaar afstemmen van de verschillende projecten. Dit om dubbelingen te voorkomen en om de projecten onderling aan te vullen en te versterken. De website en de database zullen in samenwerking met deze partners worden opgezet. Daarnaast wordt met zowel MOVISIE Beroepsontwikkeling, het Verwey-Jonker Instituut als het ministerie van VWS bekeken hoe zo helder en effectief mogelijk met het veld kan worden gecommuniceerd over zowel de afzonderlijke projecten, als over het gehele overkoepelende programma.

2. Projectrealisatie

Het project wordt uitgevoerd vanuit MOVISIE, Trends & Onderzoek.
Via een projectgroep zijn de domeindeskundigen van de inhoudelijke programma's bij MOVISIE betrokken. Directe afstemming is er met het CBO (zie programmalijn 4). Ondersteuning is er vanuit de programma's Kennisstromen, Internetstrategie en Communicatie.
Externe samenwerkingspartners zijn vooral Wetenschappelijke instituten en Hogescholen, Brancheorganisaties, ZonMw, de leden van het Praktijk- & Kennescluster, en de Kennisinstituten Vilans, NJI, Trimbos.

4 Samenvatting programmalijn 4: Kwaliteitsstandaarden Practice based (MOVISIE Beroepsontwikkeling)

Projecttitel: Professionaliteit Verankerd

4.1 Doelstelling

Het (deel)programma Kwaliteitsstandaarden wordt uitgevoerd in een vijfjarig project met de titel *Professionaliteit verankerd* . De doelen van dit project zijn:

- Het ontwikkelen van kwaliteitsnormen (gebaseerd op goede praktijken) voor de uitvoerende dienstverlening op de Wmo-prestatievelden;
- Het versterken van competenties van uitvoerende beroepskrachten die werkzaam zijn in zorg en welzijn;
- Het waarborgen van de kwaliteit van de beroepsuitoefening door opleidingsbeleid, beroepsregistratie en versterking van beroepsverenigingen.

4.2 Aanpak

Drie werkgroepen geven concreet vorm aan het programma. Om de thematiek zo goed mogelijk te spreiden is de volgende indeling gemaakt.

- Welzijn en maatschappelijke dienstverlening;
- Dienstverlening aan mensen met beperkingen;
- Opvang en openbare geestelijke gezondheidszorg.

Deze werkgroepen formuleren de maatschappelijke vraagstukken, reiken best practices aan, formuleren kwaliteitsnormen, geven aan waar competentieontwikkeling noodzakelijk is en hoe de kwaliteit van de uitvoering geborgd kan worden.

4.3 Resultaten

1. *Handreiking Kwaliteit uitvoering*

Voor de maatschappelijke vraagstukken worden best practices beschreven en gedocumenteerd. In *olympiades* toetsen beleidsmakers, managementleden, beroepskrachten, cliëntvertegenwoordigers en wetenschappers de algemene gebruikswaarde van de succesfactoren, de doelformuleringen en de kwaliteitsstandaarden. De uitkomsten van de olympiades worden verwerkt in gebruiksklare handreikingen met kwaliteitsnormen en indicatoren. De kwaliteitsnormen hebben betrekking op

- het maatschappelijk effect
- klantgerichtheid
- proceskwaliteit
- duurzaamheid

De beschreven praktijken worden gebruikt om te onderzoeken welke kwaliteitsnormen impliciet of expliciet worden nagestreefd. Via publicaties, een databank en regiobijeenkomsten zijn deze beschikbaar voor het werkveld. De resultaten zijn:

- drie gedocumenteerde maatschappelijke vraagstukken
- tien best practices
- drie olympiades
- een jaarlijks te bepalen aantal kwaliteitsstandaarden
- expertmeeting over kwaliteitsindicatoren
- publicatie over kwaliteitsstandaarden en indicatoren.
- vijf regionale bijeenkomsten voor werkveld en gemeenten
- opname in gezamenlijke database voor het programma V&K.

2. *Versterken competenties uitvoerende beroepskrachten*

Aansluitend op de vernieuwde beroepenstructuur voor zorg en welzijn worden in samenwerking met het beroepsonderwijs op regionaal niveau programma's ontwikkeld om Wmo-gerelateerde competenties voor bestaande beroepskrachten te versterken. Zodra de eerste kwaliteitsnormen voor de uitvoering beschikbaar zijn, wordt de stap gezet naar de concrete uitwerking van de competenties. Hetzelfde geldt voor de effectieve interventies. Het programma streeft ernaar een meer structurele samenwerking tot stand brengen te tussen werkveld en beroepsonderwijs. Daarbij krijgt het beroepsonderwijs de beschikking over best practices, evidence based interventies en kwaliteitsstandaarden. Deze vormen de input voor hun onderwijs. Het werkveld kan modules voor competentieontwikkeling met het onderwijs ontwikkelen. De jaarlijkse resultaten zijn:

- overzicht leervragen/leerbehoefte van beroepskrachten bij de geselecteerde competenties;
- opleidingsprogramma's/ontwikkelprogramma's die aansluiten bij de gevraagde competenties en bij de best practices;
- programma's gericht op praktijkleren (waaronder leren op de werkplek);
- kwalificatie of creditering van de programma's zodanig dat programma's gebruikt kunnen worden voor beroepsregistratie en/of vervolgonderwijs;
- voorwaarden scheppen voor de financiering van programma's.

3. *Borging kwaliteit beroepsuitoefening*

Het deelplan is in eerste instantie gericht op borging van de beroepskwaliteit van agogisch werkers. Bij de borging wordt een fasering aangebracht, te beginnen bij de beroepen die individueel of systeemgericht werkzaam zijn, gevolgd door de beroepen die groeps- of samenlevingsgericht werkzaam zijn.
Ook maken we een begin met de borging van beroepskwaliteit op hbo-niveau, gevolgd door de borging op mbo-niveau.

4. *Resultaten 2008 - 2010*

- verkenning van kansen en risico's van beroepsregistratie;
- verkenning organisatiegebonden opleidingsbeleid;
- notitie over voor de Wmo relevante beroepen en bestaande beroepsregistratiesystemen (2008);
- verkenning van de mogelijkheden tot beroepsregistratie van hbo-beroepen waarvoor nog geen registratie mogelijk is (2008-2009);
- ontwikkeling van kwalitatief hoogwaardig beroepsregister;
- verkenning van de mogelijkheden tot beroepsregistratie van mbo-beroepen;
- ten minste drie convenanten tussen beroepsregisters, brancheorganisaties, vakbonden en beroepsverenigingen over de borging van de beroepskwaliteit door middel van beroepsregisters (2008 -2012);
- landelijke campagne voor de borging van beroepskwaliteit en beroepsregistratie (2009 -2012).

5. *Projectorganisatie*

Deelnemende partijen in regiegroep en werkgroepen, met voorzitter regiegroep: Theo Roes

- MOgroep
- Federatie Opvang
- CNV Publieke Zaak
- ABVAKABO FNV
- VGN
- GGZ Nederland
- Platform van Agogische Beroepsverenigingen

6. *Projectrealisatie*

- MOVISIE Beroepsontwikkeling
- NVMW